

»Mladi za napredok Maribora 2013«
30. srečanje

SLOVENIJA – DEŽELA SPREMEMB

Interdisciplinarno področje – zgodovina in sociologija

Raziskovalna naloga

Šola za zgodovino in sociologijo
Zgodovinsko in sociološko raziskovalno središče
Zgodovinsko in sociološko raziskovalno središče

13. februar 2013

KAZALO

1. SMRT JOSIPA BROZA TITA – VODITELJA JUGOSLAVIJE.....	8
2. TEŽNJE SLOVENSКИH KULTURNIKOV PO SPREMEMBAH	9
3. ZAHTEVE PO POLITIČNIH SPREMEMBAH.....	12
4. RAZPAD JUGOSLAVIJE IN OSAMOSVOJITEV SLOVENIJE.....	20
5. SLOVENIJA DANES.....	23
6. OSEBNI VTISI LJUDI, KI SO SPREMLJALI OBRAVNAVANE DOGODKE.....	26
7. SKLEPI.....	34
8. LITERATURA IN VIRI.....	37

KAZALO SLIK

Slika 1: Josip Broz Tito.	8
Slika 2: Naslovnica 57. številke Nove revije.....	10
Slika 3: Proces proti četverici JBTZ.....	11
Slika 4: Tone Pavček bere Majniško deklaracijo.	13
Slika 5: Majniška deklaracija.....	13
Slika 6: Deveti amandma.	15
Slika 7: Demosova vlada.	17
Slika 8: Deklaracija o suverenosti Republike Slovenije.....	18
Slika 9: Manevrska struktura Narodne zaščite.	19
Slika 10: Letak s pozivom na plebiscit.	21
Slika 11: Slovesnost ob razglasitvi osamosvojitve Slovenije.....	22

ZAHVALA

Na tem mestu bi se radi zahvalili ge. Zlatki Terlevič, ge. Janji Bukovec in g. Francu Sternadu, ki so nama bili pripravljene pomagati in odgovarjati na najina vprašanja.

Zahvala gre tudi lektorici Daši Aubelj.

POVZETEK

Slovenija je majhna in predvsem zelo mlada država. Kljub temu pa sta jo v preteklosti povezovali tako složnost naroda kot želja po osamosvojitvi. Po smrti Josipa Broza Tita je Jugoslavija ostala brez pravega voditelja, to pa je samo še dodatno vplivalo na poglobljanje nesporazumov z ostalimi republikami. Plebiscit o samostojnosti in neodvisnosti je bil izveden 23. decembra 1990. 88,5 % volivcev se je izglasovalo za neodvisnost, kar se je uradno zgodilo 25. junija 1991, ko je bila razglašena samostojnost. Od takrat pa je minilo že precej časa in razmere so se bistveno spremenile. Na vsakem koraku slišimo, kako smo nezadovoljni in kako zahtevamo spremembe. Prav bi bilo, da bi kot narod, ki se je znašel v težavah, stopili skupaj in tako spet složno in v en glas pomagali Sloveniji iz težav in krize.

UVOD

Slovenija je majhna in predvsem nova država v Evropi, ki je nastala v obdobju pomembnih svetovnih dogodkov. Ker naju zanima, kako je prišlo do njenega nastanka, se bova v raziskovalni nalogi lotili preučevanja sprememb, ki jih je Slovenija doživela na koncu 80. let 20. stoletja in sprememb, ki jih doživlja danes. Kljub temu, da je o zgodovini naše države že mnogo napisanega, sva se odločili, da raziščeva obdobje odcepitve od velike države Jugoslavije, saj je v tem trenutku med ljudmi veliko nezadovoljstva in nestrinjanja z dandanašnjim življenjem v Sloveniji.

Namen in **cilj** najine naloge je raziskati in ugotoviti, kakšne spremembe je doživelo slovensko ljudstvo, kakšna upanja in želje so se v njih porajale ob osamosvajanju, ugotoviti želiva pa tudi to, ali je mlada država, v kateri živimo danes, uspela izpolniti njihova pričakovanja.

Danes v javnosti velikokrat slišimo, da so ljudje nezadovoljni in da se v naši državi težko živi. Zato želiva raziskati, kdaj in zakaj je prišlo do tega nezadovoljstva, ko pa so ljudje na plebiscitu s takšno večino in navdušenjem glasovali za slovensko odcepitev.

Pri raziskovanju in pisanju naloge sva se obrnili na osebe, ki so tako ali drugače doživljali in spremljali razvoj naše države, in si z intervjuji pridobili njihovo mnenje.

Za lažje raziskovanje sva postavili naslednje hipoteze:

HIPOTEZA 1: *Med ljudmi še vedno prevladuje mnenje, da je bila odločitev za samostojnost pravilna.*

HIPOTEZA 2: *Pred osamosvojitvijo so ljudje v novi državi pričakovali nizko brezposelnost, zadovoljstvo in višji življenjski standard.*

HIPOTEZA 3: *Za položaj, v katerem se je Slovenija znašla danes, smo odgovorni vsi državljani.*

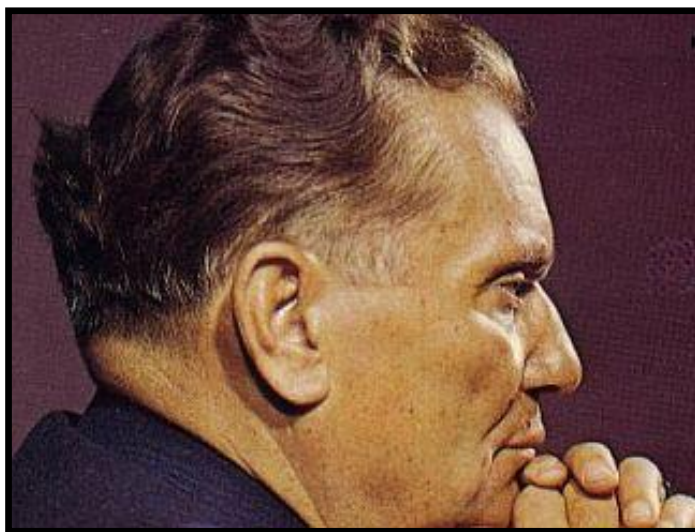
HIPOTEZA 4: *Mladi izobraženi ne najdejo služb in zapuščajo Slovenijo.*

Metodologija dela, ki sva jo uporabili pri pisanju naloge, je temeljila na proučevanju pisnih virov v zgodovinski literaturi in člankih revije Mladina. V zgodovinskem delu naloge sva uporabili metodo navajanja zgodovinskih dejstev, drugi del naloge pa je

sociološko obarvan, saj se dotakne sedanjega stanja v državi. Za prikaz mnenja Slovencev danes sva uporabili revijo Mladina iz leta 2012, kar sva dopolnili z intervjuji.

1. SMRT JOSIPA BROZA TITA – VODITELJA JUGOSLAVIJE

4. maja 1980 je v ljubljanskem Kliničnem centru umrl Josip Broz - Tito¹. Na Jugoslavijo je bil zelo ponosen, predstavljal pa je tudi simbol države, katerega so poznali vsi svetovni voditelji. Ti so mu tudi izkazali poslednjo čast na pogrebu v Beogradu². Obdobje po smrti nespornega voditelja je zaznamovalo geslo »po Titu Tito«, kar pa v tako veliki jugoslovanski državi ni bilo preprosto ohraniti. V tem obdobju so umrli tudi nekateri drugi idejni vodje Jugoslavije, kot so Edvard Kardelj, Vladimir Bakarić in Aleksander Ranković. Nekoč pomembne osebe, ki so povezovale Jugoslavijo, so zapuščale politiko. Ustava Socialistične federativne republike Jugoslavije (SFRJ) iz leta 1974 je predvidela, da po smrti voditelja Tita položaj predsednika prevzame predsedstvo SFRJ. Sestavljali so ga predstavniki vseh republik, po položaju pa še predsednik predsedstva centralnega komiteja Zveze komunistov Jugoslavije (ZKJ). Predsedniki predsedstva so se menjavali vsako leto, tako da si ljudje niso uspeli zapomniti niti njihovih obrazov, kaj šele njihovih imen.³

Slika 1: Josip Broz Tito. (<http://www.rtvsllo.si>)

¹ Predsednik Jugoslavije je bil vse od leta 1953 pa do smrti. »V letih 1941-1945 je bil politični in vojaški voditelj osvobodilnega boja v Jugoslaviji, od leta 1943 z nazivom maršal.« Po osvoboditvi se je leta 1948 uprl Stalinovi nadvladi in s sodelavci zasnoval samoupravni socialistični sistem.

Marko Vidic. *Ilustrirana zgodovina Slovencev*. Mladinska knjiga. Ljubljana 1999 (dalje Ilustrirana zgodovina Slovencev), str. 388.

² Pogreb jugoslovanskemu političnemu voditelju velja za drugi največji pogreb v zgodovini, glede na število prisotnih politikov. Pokopali so ga v Beogradu v Hiši cvetja.

³ Pridobljeno iz <http://www.rtvsllo.si/zabava/na-danasnji-dan/dan-ko-je-umrl-josip-broz-tito>, dne 25. 12. 2012.

V osemdesetih letih se je med Slovenijo in ostalimi republikami poglobljal nesporazum o dojemanju Jugoslavije kot federacije, ki naj bi postala enonacionalna, unificirana država z večinskim jugoslovanskim narodom. Prav tako so vedno večje kulturne in ekonomske razlike (primer Kosovo in Slovenija, 1 : 7) povzročile, da so Slovenci začeli na Jugoslavijo gledati z mešanimi občutki.⁴ Na to je vplivala gospodarska kriza, iz katere so republike same iskale izhod, se zapirale v svoje meje ter velikokrat s svojimi ukrepi škodovala drugim republikam.⁵ Slovenci prav tako niso več čutili strahu pred velikimi sovražniki, na primer Nemci in Italijani, so pa vedno bolj čutili agresivnost srbske politike. Razlika v jugoslovanski zavesti se je kazala tudi med generacijami, saj je med mladimi ta zavest delovala le še pri športu (nogomet in košarka) in jugoslovanskem rocku.⁶

2. TEŽNJE SLOVENSkih KULTURNIKOV PO SPREMEMBAH

Maja 1982 je pričela izhajati tako imenovana Nova revija, katere glavni urednik je bil Tine Hribar, kasneje pa sta ga nasledila Niko Grafenauer in Dimitrij Rupel. Revija je bila namenjena kulturnim prispevkom, vendar so njene strani avtorji polnili tudi s političnimi razpravami.⁷

Spomladi leta 1987 je skupina izobražencev v 57. številki Nove revije objavila svoje prispevke za slovenski narodni program. Avtorji sestavkov so bili France Bučar, Tine Hribar, Peter Jambrek, Jože Pučnik, Dimitrij Rupel, Ivan Urbančič in drugi.⁸

Spregovorili so o tem, da je pogoj, da narod postane nacija, suverenost. Vztrajali so, da izvirna suverenost pripada narodom in ne federaciji. Menili pa so, da mora vsak narod najprej postati suveren v sebi in se znebiti Zveze komunistov Slovenije. Zaradi načelne pravice do celovitosti so dvomili tudi o odcepitvi Slovenije in ustanovitvi lastne države.⁹

⁴ Dr. B. Repe. Slovenska osamosvojitvev. *Zgodovina v šoli*. Letnik XIII, št. 3-4, MMIV (dalje Slovenska osamosvojitvev), str. 15.

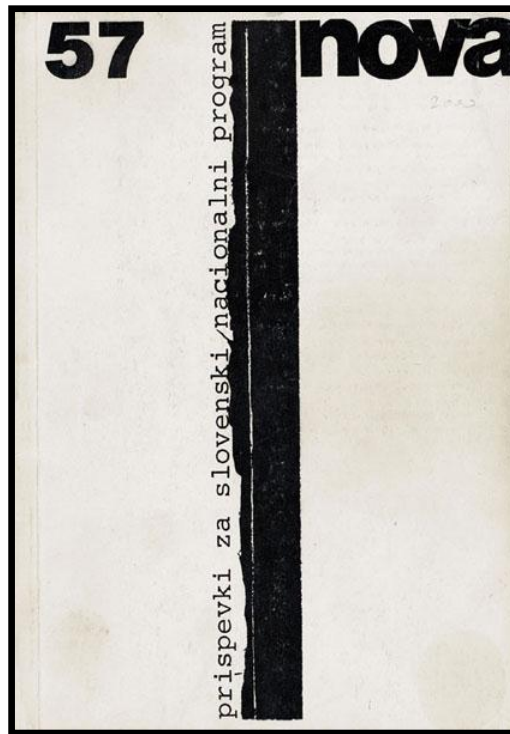
⁵ Novejša zgodovina, str. 1153.

⁶ Slovenska osamosvojitvev, str. 15.

⁷ Novejša zgodovina, str. 1155.

⁸ Slovenska osamosvojitvev, str. 15.

⁹ *Prispevki za slovenski narodni program*. Pridobljeno iz http://www.rtv slo.si/files/novice/nr_57.pdf, dne 25. 12. 2012.

Slika 2: Naslovnica 57. številke Nove revije.

Od oblasti so sicer prejeli odklonilen odgovor, vendar pa je začelo spremembe v slovenski državi zagovarjati tudi vedno več komunistov. To, da je oblast podala skrajno odklonilen odgovor, pa je samo krepilo opazno narodnopolitično enotnost Slovencev. *»Zveza komunistov Slovenije je ostajala v precepu med svojo z ustavo določeno odgovornostjo za razmere v republiki in soodgovornostjo za odnose v federaciji ter med liberalnimi in pluralističnimi tokovi.«* Tudi drugi del države pa ji je očital, da zavestno dopušča protirevolucionarne in protiustavne sile. Demokratična opozicija si je že izboljševala svojo vlogo v okrilju Socialistične zveze delovnega ljudstva Slovenije.¹⁰

Po številnih objavah kritičnih člankov o Jugoslovanski ljudski armadi, ki so bili objavljeni v glasilu Mladina, je armadni generalštab začel slovenskemu vodstvu vsiljevati pomoč pri obvladovanju porajajoče se opozicije. Ker je bilo zvezno politično vodstvo neenotno, je armadno vodstvo začelo sprejemati samostojne odločitve. 31. maja 1988 so aretirali tri novinarje tednika Mladina, Janeza Janšo, Davida Tasića in Francija Zavrla, ter

¹⁰ Ilustrirana zgodovina Slovencev, str. 390.

podčastnika Jugoslovanske armade, Ivana Borštnerja. Sodili so jim na vojaškem sodišču v Ljubljani in vsi štirje so dobili zaporne kazni.¹¹

Slika 3: Proces proti četverici JBTZ. (<http://www.delo.si>)

V slovenski javnosti je proces vzbudil hud odpor predvsem zato, ker je vse potekalo v slovenski prestolnici, in to v srbskem jeziku. Razburilo jih je tudi, ker so jim sodili pred vojaškim sodiščem in ne pred civilnim. To je na nek način pomenilo ponižanje Slovencev. Ob aretaciji je bilo slovensko vodstvo deležno številnih kritik, da se ni zavzelo za obsojence, zvezna vodstva pa so ga napadala zaradi neenakopravnosti. Proces je povzročil ustanovitev Odbora za varstvo človekovih pravic, ki mu je predsedoval Igor Bavčar. Odbor je pritegnil in organiziral različne predstavnike civilne družbe. Opozarjal je na vprašanje slovenske suverenosti, vendar se je bolj omejil na varstvo človekovih pravic. S tem si je zagotovil skoraj popolno podporo Slovencev. Ni se sicer razvil v politično organizacijo, je pa močno pospešil nastajanje opozicijskih političnih strank.¹²

Tiskana beseda je naletela na najširši odmev in podporo med prebivalstvom, pa vendar je val kritike sistema zajel tudi rockerske in punkerske glasbene skupine (Buldožerji in

¹¹ Ilustrirana zgodovina Slovencev, str. 391.

¹² Ilustrirana zgodovina Slovencev, str. 391.

Pankrti). Po Titovi smrti je bila ustanovljena glasbena skupina Laibach, ki se je tako zelo politično angažirala, da je še v istem letu dobila prepoved nastopanja.¹³

3. ZAHTEVE PO POLITIČNIH SPREMEMBAH

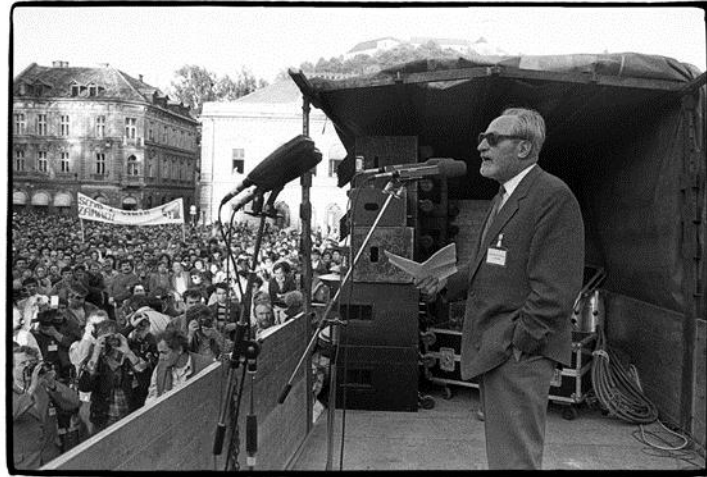
Zametki nastajanja opozicijskih političnih strank segajo v leto 1988. Po prepričanju so se narodi v Jugoslavijo združili prostovoljno na podlagi pravice do samoodločbe, ohranili pa so pravico do odcepitve. Nerazpoloženje do Slovencev se je povečalo, ko so do ustavnih sprememb s svojim nastopom prišle opozicijske stranke in njihova stališča. Najostrejše kritike so prišle prav iz Srbije, ki je že razveljavila določila ustave in spodkopavala federativne odnose. Odzivi slovenske uradne in opozicijske politike so bili različni, kljub temu pa sta se kazali vedno večja enotnost in skladnost vladanja. »Spomladi leta 1989 sta obe strani pokazali vsaka svoj dokument o obrambi in povečanju slovenske suverenosti.« Opozicijska stran je javnosti predstavila **Majniško deklaracijo 1989** (8. maj 1989)¹⁴, ki je izrazila zahtevo po suvereni slovenski državi in njenem svobodnem odločanju o zunanjih zadevah. V **Temeljni listini** (22. junij 1989)¹⁵ pa je slovenska oblast pristajala na federativno in demokratično prerejeno jugoslovansko državo.¹⁶

¹³ Nova zgodovina, str. 1157.

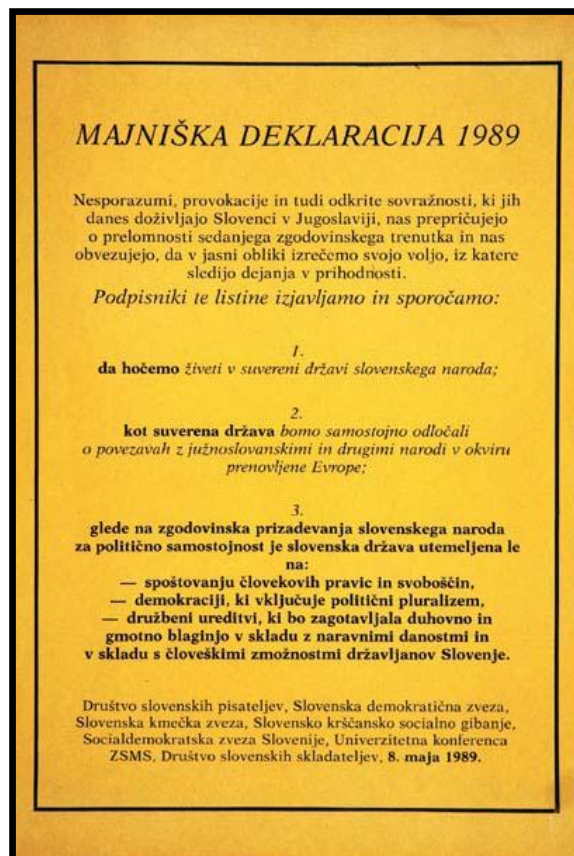
¹⁴ 8. maja 1989 je na Kongresnem trgu v Ljubljani pisatelj Tone Pavček prebral Majniško deklaracijo. Njene zahteve so postale temeljni program k nastanku strank demokratične opozicije. Osnovne točke so bile zahteva po suverenosti slovenskega naroda, zahteva po samostojnem odločanju in zahteva po spoštovanju človekovih pravic in svoboščin ter političnem pluralizmu (večstrankarstvu). *Slovenska kronika XX. stoletja – 1941-1945*. Nova revija. Ljubljana 2008 (dalje Slovenska kronika XX. stoletja), str. 422.

¹⁵ Program uradne oblasti, kot odgovor na Majniško deklaracijo, s katero so dejansko zagovarjali jugoslovansko državo, ki naj bi bila federativna in demokratična. Prav tam.

¹⁶ Ilustrirana zgodovina Slovencev, str. 392.

Slika 4: Tone Pavček bere Majniško deklaracijo. (<http://historia.blog.siol.net>)

Slika 5: Majniška deklaracija. (www.slovenskapomlad.si)

Pravico do samoodločbe in ekonomsko suverenost naj bi zagotovil politični pluralizem (večstrankarstvo), ki ga je maja opozicijski Zbor predlagal za spremembo slovenske ustave. Pobuda je bila sprejeta s strani oblasti. Slovenija je razglasila suverenost nad

svojim bogastvom in lastno poveljevanje svojim oboroženim silam v miru. En dan pred sprejemom amandmajev k slovenski ustavi pa so sklicali izredno sejo CK Zveze komunistov Jugoslavije - CKZKJ¹⁷ z namenom, da se odločitev o njih preloži. Mnenji CK Zveze komunistov Slovenije - CKZKS¹⁸ in CKZKJ sta se popolnoma razlikovali. CKZKS je menil, da je spreminjanje ustave suverena pravica Slovenije, CKZKJ pa je vztrajal pri protiustavnosti amandmajev in pri tem poskušal izrabiti disciplino v zvezi komunistov. Milan Kučan (predsednik CKZKS) je zavrnil kakršnakoli ravnanja komunistov Slovenije, ki bi bila v nasprotju z interesi prebivalcev Slovenije, kar je bilo odločilno za sprejem dopolnil 27. septembra 1989 v skupščini Socialistične Republike Slovenije. Zasedanja se je udeležil predsednik predsedstva SFRJ Janez Drnovšek. Ta pomembna vloga mu je dovoljevala, da je podprl samostojne odločitve Republike Slovenije. To je prepričljivo prikazovalo, kako močno je bilo jeseni v Sloveniji leta 1989 razpoloženje, da bi se Slovenci in njihova država morali razbremeniti vplivov manj razvitih in kulturno tujih republik in dobiti dejansko možnost do samostojnega odločanja o narodnogospodarskem, kulturnem in političnem razvoju.¹⁹

Slovenska skupščina je sprejela ustavna dopolnila, ki so okrepila suverenost Republike Slovenije. Pomemben je bil sprejem devetega amandmaja, ki je omogočal, da se republika po lastni volji združuje in razdružuje, kar je omogočalo odcepitev od SFRJ^{20,21}

¹⁷ Centralni komite Zveze komunistov Jugoslavije je bil najvišji organ Zveze komunistov Jugoslavije med dvema kongresoma. Leta 1919 se je imenoval Komunistična partija Jugoslavije in je bila sprva politična stranka.

Enciklopedija Slovenije 2 Ce-Ed, Mladinska knjiga, Ljubljana 1988, str. 30-31.

¹⁸ Centralni komite Zveze komunistov Slovenije (1952-1990) je bil najvišji organ Zveze komunistov Slovenije, pred letom 1952 se je imenoval Centralni komite Komunistične partije Slovenije.

Pridobljeno iz <http://arsq.gov.si>, dne 5. 1. 2013.

¹⁹ Ilustrirana zgodovina Slovencev, str. 393.

²⁰ Socialistična federativna republika Jugoslavija (1963-1991). Leta 1945 se je imenovala Federativna ljudska republika Jugoslavija.

Slovenski veliki leksikon P-Ž, Mladinska knjiga, Ljubljana 2005, str. 456.

²¹ Slovenska kronika XX. stoletja, str. 425.

AMANDMA IX

1. Socialistična republika Slovenija je država, ki temelji na suverenosti slovenskega naroda in ljudstva Slovenije.

Socialistična družbena ureditev Socialistične republike Slovenije temelji na oblasti delavskega razreda in vseh delovnih ljudi ter občanov in na odnosih med ljudmi kot svobodnimi in enakopravnimi proizvajalci in ustvarjalci, ki jim delo služi kot podlaga za zadovoljevanje njihovih potreb. Ti odnosi izključujejo vsako obliko sistema izkoriščanja človeka. Družbena ureditev Socialistične republike Slovenije temelji tudi na spoštovanju pravic in svoboščin človeka in državljana, izhajajoč iz zgodovinskega spoznanja, da so vsi ljudje po rojstvu svobodni in enaki v dostojanstvu in pravicah, na političnem pluralizmu in demokraciji ter pluralizmu in enakopravnosti vseh oblik lastnine ter gospodarskega in drugega ustvarjalnega delovanja.

Slika 6: Deveti amandma. (<http://www.uradni-list.si>)

Predstavniki oblasti in opozicije so se razlikovali v pogledih na hitrost in obliko osamosvajanja. Predstavniki oblasti so predlagali asimetrično federacijo²² v upanju sporazuma s federacijo in Srbijo, opozicija pa je bila pripravljena sprejeti le konfederacijo^{23,24}

V pogledih na notranjepolitično življenje pa so se razlikovali vsi. Oblast si je prizadevala za demokratizacijo in pluralizacijo Socialistične zveze delovnega ljudstva, opozicija pa je zahtevala pluralnost večstrankarskega sistema. Jeseni leta 1989 je veliko ljudi zapustilo Zvezo komunistov Slovenije. Kljub nasprotovanju zveznih oblasti, Jugoslovanske armade, Zveze komunistov Jugoslavije in nekaterih republik so uzakonili zakon o večstranskem sistemu. Kasneje se je veliko slovenskih opozicijskih strank²⁵ združilo v

²² Federacija - državna ureditev, ki združuje dve ali več enakopravnih in relativno samostojnih državnih enot, zvezna država.

Pridobljeno iz <http://bos.zrc-sazu.si>, dne 5. 1. 2013.

²³ Konfederacija - skupnost suverenih držav, ki so združene zaradi skupnih ciljev, zveza držav.

Pridobljeno iz <http://bos.zrc-sazu.si>, dne 5. 1. 2013.

²⁴ Ilustrirana zgodovina Slovencev, str. 393.

²⁵ Slovenska demokratična zveza, Socialdemokratska stranka Slovenije, Slovenski krščanski demokrati, Liberalna stranka, Zeleni Slovenije in Slovenska kmečka zveza.

Prav tam, str. 394.

Demokratsko opozicijo Slovenije (DEMOS) pod vodstvom dr. Jožeta Pučnika²⁶, da bi na naslednjih volitvah premagale Zvezo komunistov Slovenije, Socialistično zvezo delovnega ljudstva in Zvezo socialistične mladine Slovenije.²⁷

Velikosrbske težnje so prevladovali tudi v Zvezi komunistov Jugoslavije in s tem so januarja 1990 prisilile slovenske komuniste, da je morala njihova delegacija zapustiti kongres Zveze komunistov Jugoslavije in izstopiti iz nje. S tem dogodkom se je pretrgala pomembna vez med Slovenci in federativno Jugoslavijo. Leta 1990 so aprilске večstrankarske volitve prinesle zmago demokratični opoziciji (približno 54 % glasov). Zmagala je nad strankami, ki so pomenile kontinuiteto²⁸ s prejšnjim sistemom. Predsednik najmočnejše opozicijske stranke, Slovenski krščanski demokrati, Lojze Peterle je sestavil vlado, imenovano »demosova vlada«. Odločilne državno-politične resorje²⁹ v vladi (notranji, zunanji in obrambni) so dobili člani Slovenske demokratične zveze Igor Bavčar, Dimitrij Rupel in Janez Janša. Ti trije politični resorji so bili odločilni za pripravo državne osamosvojitve. V drugem krogu neposrednih volitev je bil za predsednika Predsedstva Republike Slovenije izvoljen Milan Kučan, ki je prejel 59 % vseh glasov. Ta izvolitev je izrazila večinsko odobravanje mirnega, evolutivnega prehoda iz enega sistema v drugega.³⁰

²⁶ Dr. Jože Pučnik (1932-2003) je oseba, ki jo je zaradi svoje načelne drže doletela ena izmed najbolj tragičnih usod po vojni. Pri svojih 25 letih je doživel svojo prvo obsodbo na 9 let zapora. Po petih letih je bil pogojno izpuščen, a ker je nadaljeval s svojo družbenokritično dejavnostjo, je bil po enem letu prostosti ponovno zaprt. Po prestani kazni je emigriral v Nemčijo, saj zanj v domovini ni bilo nobenega dela. V tujini je ponovno diplomiral, saj mu Ljubljanska univerza ni želela izdati diplome. Šele leta 1971 se je ponovno vrnil v Slovenijo, saj mu vse do takrat Jugoslavija ni želela izdati potnega lista.

Pesek, R. DEMOS. V *Zgodovina v šoli*. Letnik XV, številka 3-4. Zavod RS za šolstvo. Ljubljana 2006, str. 25.

²⁷ Ilustrirana zgodovina Slovencev, str. 394.

²⁸ Nепretrganost, neprekinjenost, povezanost.

Pridobljeno iz <http://bos.zrc-sazu.si>, dne 5. 1. 2013.

²⁹ Delovno področje ministra.

Pridobljeno iz <http://bos.zrc-sazu.si>, dne 5. 1. 2013.

³⁰ Ilustrirana zgodovina Slovencev, str. 395.

Slika 7: Demosova vlada. (www.rtv slo.si)

Ko so poleti leta 1990 potekale razprave o položaju Slovenije v SFRJ, so se s konfederacijo strinjale tudi stranke Demosa. Julija je Skupščina Republike Slovenije s pomočjo **Deklaracije o suverenosti Republike Slovenije** določila enoletni rok za sprejem nove ustave in postopek za ugotovitev, kateri zvezni predpisi v Sloveniji ne veljajo več, ter odpoklicala slovensko delegacijo iz zveznega zbora Skupščine SFRJ.³¹

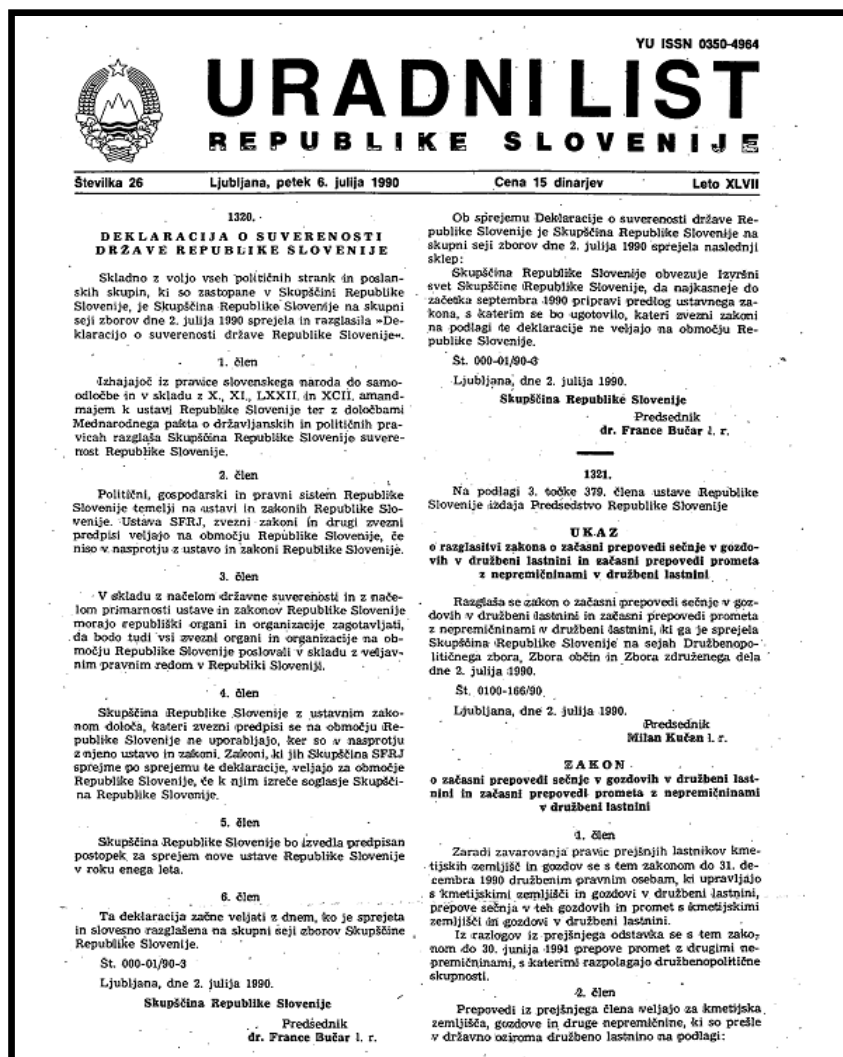
Deklaracija obsega šest členov in dva dodana sklepa:

V prvem členu je razglašena pravica slovenskega naroda do sprejemanja samostojnih odločitev z dopolnilnim, spremljevalnim predlogom k zakonu k ustavi RS in z odločbami Mednarodnega pakta o pravicah za suverenost Republike Slovenije, ki ga razglašča Skupščina RS.

Drugi in tretji člen razglašata, da politični, gospodarski in pravni sistem v RS temelji na zakonih in ustavi Republike Slovenije.

Četrti člen je sprejel, da bo ustavna skupščina RS z ustavnim zakonom določila, kateri zvezni zakoni bodo veljali na območju RS.

³¹ Ilustrirana zgodovina Slovencev, str. 396.

Slika 8: Deklaracija o suverenosti Republike Slovenije. (<http://www.uradni-list.si>)

V petem členu je bilo določeno, da bo skupščina v roku enega leta izpeljala postopek za sprejem nove ustave RS.

Zadnji, šesti člen pa je razglasil, da Deklaracija prične veljati z dnem, ko bo sprejeta in slovesno razglašena.

28. septembra 1990 je Deklaracija z novimi ustavnimi spremembami razveljavila številne zvezne predpise v Sloveniji in tako prevzela odločanje o služenju vojaškega roka, teritorialni obrambi in njenem poveljniku. Na Slovenijo so pritiskali zvezni organi in nekatere republike in od nje zahtevali, naj te ukrepe in deklaracijo o suverenosti prekličje. Ukrepali so tudi na druge načine. Z utemeljitvijo, da gre za boljše varovanje orožja in opreme teritorialne obrambe v skladiščih zunaj vojašnic Jugoslovanske ljudske

armade, je Vojaški svet Jugoslovanske ljudske armade maja 1990 ukazal, da morajo poveljniki teritorialne obrambe vso opremo in orožje prenesti v skladišča Jugoslovanske ljudske armade.³² V Sloveniji je izročitev potekala brez soglasja Predsedstva Republike Slovenije. Večina slovenskih občin je orožje izročila še pred zaustavitvijo akcije 19. maja 1990. Slovenija se je takrat počutila ogroženo zaradi Jugoslovanske ljudske armade in prav to je bil vzrok, da se je skupina zaupnih ljudi pod vodstvom sekretarjev za obrambo in notranje zadeve Janeza Janše in Igorja Bavčarja z vednostjo predsednikov republike in skupščine ter vlade na podlagi zakona o splošnem ljudskem odporu in družbeni samozaščiti začela ilegalno oblikovati in urediti **Manevrsko strukturo Narodne zaščite**. Ta se je zaradi nasilno zasedenega republiškega štaba teritorialne obrambe s strani Jugoslovanske ljudske armade po oktobru 1990 vključila v **Teritorialno obrambo**.³³

Slika 9: Manevrska struktura Narodne zaščite. (www.rtv slo.si)

Jugoslovanska ljudska armada je z odvzemom orožja in zasedbo štaba Teritorialne obrambe v Sloveniji povzročila val splošnega nezadovoljstva. Jeseni 1990 je federacija na predlog Slovenije vsem republikam predlagala podpis konfederalne pogodbe, vendar so vse članice razen Hrvaške pogodbo zavrnilo. Splet Demosove radikalnosti je bil produktiven, Jugoslavijo pa je opozarjal na dejstvo, da sprememb ne bodo mogli več dolgo zadrževati.³⁴

³² Ilustrirana zgodovina Slovencev, str. 396.

³³ Prav tam.

³⁴ Ilustrirana zgodovina Slovencev, str. 397.

4. RAZPAD JUGOSLAVIJE IN OSAMOSVOJITEV SLOVENIJE

Plebiscit o samostojnosti in neodvisnosti Slovenije je prva predlagala Socialistična stranka Slovenije, Demos pa je idejo uradno predložil. Podporo ji je zagotovila tudi slovenska Katoliška cerkev z nadškofom Alojzijem Šuštarjem na čelu. Kljub različnim pogledom je prevladalo stališče, da se bo plebiscit resnično izvedel. Za Slovence bi bil časten, če bi za samostojnost glasovala več kot polovica upravičencev. Skupščina RS je ob zakonu o plebiscitu razglasila ***Izjavo o dobrih namenih*** in ***Deklaracijo o spoštovanju temeljnih konvencij Sveta Evrope***. Slovenija je pojasnjevala, da ni za odcepitev, temveč za nadzorovano oz. sporazumno razdružitev.³⁵

Na podlagi zakona o plebiscitu z dne 6. decembra 1990, je bil ***plebiscit***³⁶ izveden 23. decembra 1990. Vprašanje na glasovnici, na katero so prebivalci glasovali z DA ali NE, je bilo: »Ali naj Republika Slovenija postane samostojna in neodvisna država?« Plebiscita se je udeležilo 1 361 738 volivcev ali 90,8 % vseh volilnih upravičencev. Vseh oddanih glasovnic je bilo 1 359 581. Na vprašanje je pritrdilno odgovorilo 88,5 % volivcev, negativno le 4 %, neveljavnih pa je bilo 0,9 % glasovnic. Po zakonu je morala biti ta odločitev uresničena v pol leta.³⁷

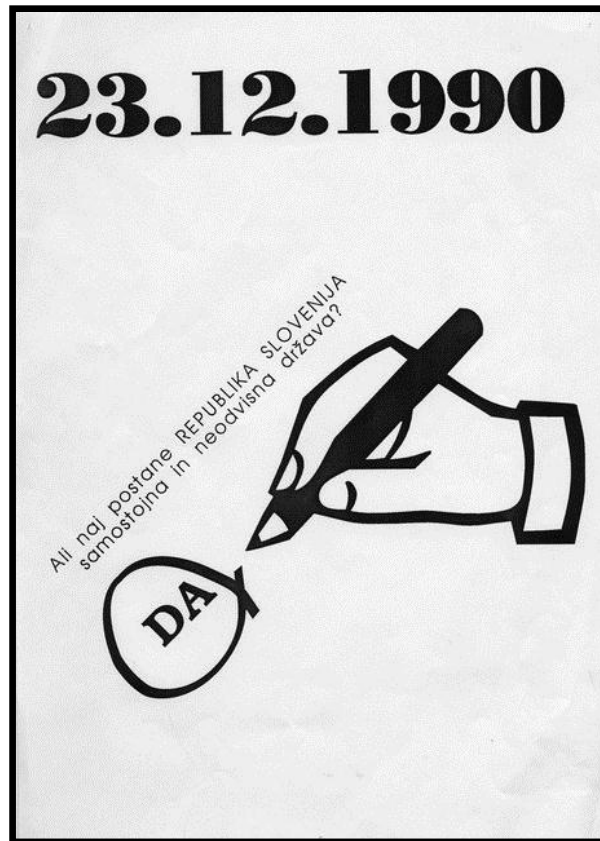
V reviji Mladina sva zasledili mnenje bralca, ki je izrazil svoje želje takole: »*V takšni državi jaz ne želim živeti. Edino ustrezno rešitev vidim v radikalni spremembi. To pomeni konkretnije, da se zavzemam za odcepitev. Vendar ni mi vseeno, v kakšni državi bom živel. Sem za neodvisno slovensko državo, kjer bodo zagotovljene človekove pravice in svoboščine.*«³⁸

³⁵ Prav tam.

³⁶ Ljudsko glasovanje na kakem ozemlju o priključitvi tega določeni državi. Pridobljeno iz <http://bos.zrc-sazu.si>, dne 5. 1. 2013.

³⁷ Ilustrirana zgodovina Slovencev, str. 397.

³⁸ B. Bogo, Za radikalno spremembo. *Mladina*. Številka 1. 1. 1. 1990, str. 3.

Slika 10: Letak s pozivom na plebiscit. (www.slovenskapomlad.si)

Leta 1991 je Skupščina RS, ki je bila takrat najvišji organ oblasti, predlagala **Resolucijo o predlogu za sporazumno razdružitev SFRJ**. Predlagala je tudi srečanja z vodstvi drugih federalnih enot glede ureditve prihodnjih medsebojnih odnosov. Odklonilno je bilo zlasti srbsko vodstvo.³⁹

Skupščina Republike Slovenije je obvestila Skupščino SFRJ, da bo glede na zakon o plebiscitu najkasneje 26. junija razglasila samostojnost ter da se želi pogajati o začasnem opravljanju nekaterih zveznih funkcij na svojem območju, o pravnem nasledstvu in prihodnjih oblikah sodelovanja z drugimi deli dotedanje skupne države.⁴⁰ 24. junija 1991 je slovenska skupščina sprejela **zakon o grbu in zastavi Republike Slovenije**, že 5. junija pa je sprejela zakone o državljanstvu, tujcih, potnih listinah, carinski službi,

³⁹ Prav tam, str. 398.

⁴⁰ Ilustrirana zgodovina Slovencev, str. 399.

nadzoru državne meje, kreditnem poslovanju s tujino, zunanjih zadevah in Banki Slovenije.⁴¹

25. junija je skupščina sprejela ***Temeljno ustavno listino o samostojnosti in neodvisnosti RS ter Deklaracijo o neodvisnosti***. S tem je formalno razglasila in uvedla državno samostojnost Republike Slovenije, neodvisnost pa je bila uradno razglašena 26. junija 1991 zvečer na ljudskem zborovanju na Trgu republike v Ljubljani.⁴²

Slika 11: Slovesnost ob razglasitvi osamosvojitve Slovenije. (www.rtv slo.si)

Maja 1991 sta Vojaški svet in generalštab oboroženih sil od predsedstva SFRJ zahtevala izjemna pooblastila, vendar jih zaradi njegove neenotnosti nista uspela dobiti. Nekatere poteze Jugoslovanske ljudske armade, kot npr. poskus onemogočanja dela učnega centra teritorialne obrambe v Pekrah, so pokazale, da je pripravljena izzvati spopade. Slovenija je bila na takšno možnost zlasti po obveščevalni poti dobro pripravljena, čeprav so bile njene oborožene sile v primerjavi z možnim nasprotnikom zelo slabo opremljene. Zvezni izvršni svet je 25. junija 1991 sklenil, da morata Jugoslovanska ljudska armada in zvezna milica zagotoviti uresničevanje zveznih predpisov o prehodu državne meje na območju Slovenije. S tem sklepom se je začel represivni poseg proti suverenosti RS. Tanki Jugoslovanske ljudske armade so na Primorskem zasedli mejne prehode že 26. junija 1991, ponoči pa so njihove oklepne enote začele prodirati v Slovenijo še iz Hrvaške oz. se iz vojašnic v Sloveniji pomikati proti meji in na Letališče Brnik. Tako se je začela 10-

⁴¹ Slovenska kronika XX. stoletja, str. 462-463.

⁴² Ilustrirana zgodovina Slovencev, str. 399.

dnevna vojna za Slovenijo. Poveljstvo Jugoslovanske ljudske armade je bilo prepričano, da gre zgolj za rutinsko akcijo, s katero bo Jugoslovanska ljudska armada zasegla slovenske meje in ustrahovala prebivalstvo, še zdaleč pa niso bili pripravljeni na odpor slovenskih oboroženih sil in enotnost slovenskega prebivalstva ter državno-političnega vodstva. Presenetila pa je še zlasti uspešnost slovenske medijske protiofenzive, ki je bila pomembna za mobilizacijo mednarodne javnosti. V konflikt je 28. junija diplomatsko posegla Evropska skupnost. Jugoslovanska ljudska armada je do tistega trenutka zasedla veliko večino mejnih prehodov in nato taktično ponudila premirje. Nekatere njene enote in vojašnice so bile obkoljene, oskrbovala pa jih je lahko samo s helikopterji. Precej njenih pripadnikov se je predalo ali pa prestopilo na stran Slovenije.⁴³

Slovenija je stopila v novo obdobje! Obdobje, ki ga je njeno prebivalstvo neizmerno pričakovalo in tudi z vsem navdušenjem sprejelo. Ljudstvo je v pravem trenutku stopilo skupaj in enotno izrazilo svoje zahteve. *»/.../ notranja raznolikost nam daje moč v preizkušnjah, kako smo zaradi nje v zaresni nevarnosti veliko bolj enotni kot bi bili, če bi si katerakoli politično-ideološka sila lastila pravico biti pravi glasnik slovenstva«.*⁴⁴

Milan Kučan je na osamosvojitveni slovesnosti 26. junija 1991 spregovoril zbrani množici in izrekel slavne besede: *»Nocoj so sanje dovoljene...«.*⁴⁵ Vendar ko je večer minil, je prišlo naslednje jutro, ki je s seboj prineslo realno življenje.

5. SLOVENIJA DANES

Osamosvojitvi in uresničenju ideje o združenih Slovencih v enotni državi je sledilo mnogo vzponov, padcev ter tako žalostnih kot tudi veselih trenutkov. Ker naju zanima, kako danes gledamo na našo državo, sva se odločili, da raziščeva pisne medije. Takšnih, ki poročajo o dogajanju v Sloveniji, je veliko, zato sva se odločili za revijo, ki o dogajanju v državi piše kritično. Revija Mladina je izhajala v obdobju osamosvajanja in izhaja še danes.

⁴³ Ilustrirana zgodovina Slovencev, str. 418-419.

⁴⁴ S. Žižek. Slovenija zdaj! *Mladina*. Številka 29. 16. 6. 1991, str. 29.

⁴⁵ Prav tam.

Tednik Mladina, ustanovljen januarja 1943, je med vojno deloval kot ilegalno mladinsko glasilo Zveze slovenske mladine, ki je podpiralo narodno-osvobodilni boj. Že vse od svojega začetka je Mladina glas protesta, upora. Po letu 1976 se je vsebinska zasnova začela radikalno spreminjati. Objavljala je vse več opozoril na organizacijsko zmedo, na napake posameznikov in na napake v podrobnostih političnega sistema.⁴⁶

Članke sva izbirali med oktobrskimi, novembrskimi in decembrskimi izdajami. Odločili sva se za tiste, ki so nama že v naslovu povedali, da gre za spremembe.

Že v oktobrski številki sva naleteli na članek z zanimivim naslovom **»Beg možganov – Pametni odhajajo«**. Odločili sva se, da ga prebereva, saj v medijih velikokrat slišiva, da izobraženi ljudje v Sloveniji ne dobijo službe in zato odhajajo v tujino. V članku sva zasledili zastrašujoč podatek: *»V prvih mesecih letošnjega leta je iz Slovenije za stalno odšlo 5743 državljanov (toliko jih je po podatkih ministrstva za notranje zadeve odjavilo stalno prebivališče).«*⁴⁷ V tem podatku sicer niso zajeti samo visoko izobraženi ljudje, vendar je podatek ljub temu pretresljiv.

V omenjenem članku so bili predstavljeni nekateri visoko izobraženi ljudje, ki so zapustili domovino. V nadaljevanju povzemava nekaj njihovih misli.

39-letni arhitekt z doktoratom, predavatelj in raziskovalec na fakulteti za arhitekturo IUAV v Benetkah, Luka Skansi, je dejal, da lahko danes vsak postane nekaj višjega, le potruditi se je treba. Ampak v nekaterih primerih je boljše imeti neko osnovo, ne pa nekega višjega naziva. *»Obenem se na znanost gleda kot na nekaj odvečnega.«* Nekateri sploh nimajo šol, pa so v parlamentu in ponarejajo dokumente. Ko jih zaprosiš za pomoč oziroma financiranje kakšnega projekta, kar zavijajo z očmi. *»V tem ne vidijo takojšnega dobička, zato se jim zdi vse nepotrebno.«* Vse hočejo takoj, vendar pa tisto, kar je pridobljeno na hiter način, ni kakovostno.

Mihi Kosmaču, 30-letnemu biokemiku z doktoratom, ki je zaposlen kot raziskovalec v Cambridgeu v Veliki Britaniji, se zdi *»brez veze«* dajati denar za izobraževanje doktorjev znanosti, saj ko ti enkrat doktorirajo, nihče več ne ve, kaj bi z njimi.

⁴⁶ Pridobljeno na <http://sl.wikipedia.org>, dne 15. 1. 2013.

⁴⁷ U. Marn. Beg možganov – Pametni odhajajo. *Mladina*. Številka 41. 12. 10. 2012, str. 18-26.

Oliver Vodeb je sociolog in strokovnjak za vizualno komuniciranje. Z družino se je preselil v Brisbane, kjer se je zaposlil kot univerzitetni predavatelj. Dejal je, da v Sloveniji gleda vsak samo nase in se ne ozira na druge. Sedaj lahko živi bolj kakovostno, saj imajo ljudje tam višjo plačo, ki si jo tudi zaslužijo, saj zanjo trdo delajo. Dejal je tudi: *»S plačilom, ki sem ga v Sloveniji prejemal za honorarno delo na univerzi, pa sem imel dobnesedno za pivo.«* Narod bi po njegovem moral biti kot skupina, ki si med seboj pomaga, ne pa žali. Tako pravi tudi pregovor: *»Vsi za enega, eden za vse.«*

Eva Taučar je 27-letna arhitektka, ki se je zaposlila v Trondheimu na Norveškem in meni, da veliko Slovencev pridobi službo zaradi *»vez in poznanstev«*. Nemogoče je dobiti redno zaposlitev, pa čeprav imaš magisterij. Norveška pa je glede delovnega razmerja drugačna. Vsi se ti posvečajo, se trudijo zate. Dejala je tudi: *»Norveška je 'zdrava' država. Dela se do štirih popoldne, počitnic je veliko, plačilo je dobro, država pa zelo dobro poskrbi za socialno varnost. Tam je narod prava skupnost, saj si med seboj pomagajo in si zaupajo.«*

V Mladini sva zasledili članek, v katerem je bil naveden primer soočanja s težavami, ki v zadnjem času pestijo Slovenijo. Članek govori o soočanju družine s finančnimi težavami, kateri komaj uspeva preživeti iz meseca v mesec in nahraniti svoje tri otroke. *»Mama treh otrok, srednješolca, osnovnošolca, tretji pa ima štiri leta. V preteklem letu jim je za hudo boleznijo umrl mož in oče. Letos so ugotovili, da so lani, ob smrti očeta, prejeli humanitarno pomoč, ki je presegla liminitarni prihodek, in morajo vračati tako otroške dodatke kot socialno podporo. Mama pa je brez dela. Sredstev nimajo niti za osnovno preživetje.«* Še en primer, ki sva ga zasledili, predstavlja onkološko bolno mamo dveh osnovnošolcev s posebnimi potrebami: *»Po izračunu je v lanskem letu prejela previsoko izračunano socialno podporo in pomoč. Z letošnjo podporo mora vračati preveč izplačano za nazaj. Za življenje in oskrbo otrok tako nima niti centa, saj ni zaposljiva.«⁴⁸* Na tem mestu se lahko še samo vprašava, ali so si ljudje ob osamosvojitvi predstavljali takšno življenje?

Na tem mestu bi radi omenili še intervju s **Spomenko Hribar**, ki je bil objavljen 21. 12. 2012, kjer se je opredelila do današnjega stanja v državi: *»Osamosvojitve ni prinesla tistega, kar smo pričakovali. Ciljev, ki so postavljeni kot absolutni, kot presežni – Svoboda,*

⁴⁸ K Košak. Povečanje neenakosti. *Mladina*. Številka 44. 2. 11. 2012, str. 19-23.

Sreča, Nacija kot posvečena, samozadostna entiteta – načelno ni mogoče doseči. Na srečo. Preveč naivno pa smo tudi verjeli, da je demokracija družbeni in politični model, ki sam postavlja verodostojne ljudi na prava mesta /.../.«⁴⁹

Slovenske izkušnje iz preteklosti, iz časa osamosvajanja, nam nakazujejo rešitve iz trenutnega stanja in nezadovoljstva naroda. Narod se je konec lanskega leta ponovno povezal, postal enoten in pričel iskati poti do sprememb. Po pisanju revije Mladina je prav ta enotnost pomembna za uspešne spremembe.⁵⁰

Ljudstvo se je ponovno povezal konec preteklega leta in z demonstracijami izkazalo svoje mnenje do sedanjega stanja v državi in izrazilo svoje zahteve po ponovni spremembi. »Demonstracije so temeljna, neodtujljiva oblika političnega boja. Svoboda združevanja, brez katere ni demokratične družbe, ni le člen v ustavi. /.../ Prav demonstracije so oblika združevanja, za katero predvsem gre pri svobodi izražanja in združevanja. Skoznje uresničujemo temeljne človekove pravice.«⁵¹

6. OSEBNI VTISI LJUDI, KI SO SPREMLJALI OBRAVNAVANE DOGODKE

Pričujočo raziskovalno nalogo sva podkrepili z intervjuji ljudi, ki so bili v obdobju osamosvajanja aktivni državljani in so nama bili pripravljene pomagati pri raziskavi. Zanimalo naju je, kaj različni starejši državljani menijo o spremembah, ki jih je Slovenija doživljala, kakšno se jim zdi današnje življenje v Republiki Sloveniji in kaj mislijo, da je Slovenijo pripeljalo do te točke, kjer danes je. Izbrali sva metodo intervjuja in se odločili za naslednje osebe: učiteljico glasbe gospo Zlatko Terlevič (51), ravnateljico, zgodovinarico in sociologinjo gospo Janjo Bukovec (55) in gospoda Franca Sternada (64).

⁴⁹ J. Trampuš. Intervju: dr. Spomenka Hribar, vest slovenske politike. *Mladina*. Številka 51/52. 21. 12. 2012, str. 28-34.

⁵⁰ J. Trampuš. Kdo je pravi nasprotnik? *Mladina*. Številka 50. 14. 12. 2012, str. 19-23.

⁵¹ J. Vogrinc. Po demonstracijah. *Mladina*. Številka 47. 23. 11. 2012, str. 31.

1. Kakšno je bilo življenje, ko je Slovenija še spadala pod Jugoslavijo? Kako ste se počutili v Jugoslaviji?

Ga. Terlevič: Celotno otroštvo in zgodnjo mladost sem preživela kot državljanka Jugoslavije. Ob razpadu Jugoslavije sem bila stara okoli 30 let. Moje otroštvo je bilo lepo, dobro, nismo živeli v izobilju, živeli pa smo preprosto in sproščeno življenje. Srednja šola in študij nista bila problem, lahko sem si izbrala katerokoli šolo, šolnin ni bilo. Pred seboj sem imela zastavljene cilje, za katere sem vedela, da jih lahko uresničim. Nisem si mogla privoščiti življenja, kot ga živim danes, a to mi ni predstavljalo nikakršnih ovir.

Ga. Bukovec: Svoje otroštvo, mladostna leta in leta odraslosti (skupaj 33 let) sem preživela v Jugoslaviji. Ko sem bila v osnovni šoli, sem obiskovala tudi glasbeno šolo, šolanje sem nadaljevala na Gimnaziji pedagoške smeri (danes III. gimnazija), saj sem že takrat vedela, da želim postati učiteljica.

Še pred zaključeno diplomom sem se zaposlila, najprej v kraju izven Maribora, nato, leta 1988, na naši šoli.

Prav zaradi navedenega, sem se počutila dobro, otroška in mladostna leta sem preživela brezskrbno.

G. Sternad: Ni bilo kaj prida! Slovenija je bila vedno le v podrejeni vlogi.

2. Ste si kdaj že pred plebiscitom želeli, da bi Slovenija postala samostojna država?

Ga. Terlevič: Ja, o tem smo vsi že kar nekaj časa pred plebiscitom razmišljali, velikokrat sem se o tem pogovarjala s prijatelji in sorodniki. Še posebej zaradi ekonomske situacije, ki je bila takrat iz leta v leto slabša, smo si želeli, da bi se Slovenija osamosvojila. Sprva so bile misli o odcepitvi negotove, plašne, kasneje pa je ta želja postajala bolj in bolj goreča. Da, postali smo prepričani, da se želimo osamosvojiti in živeti v svoji lastni in samostojni državi.

Ga. Bukovec: Da, konec 80. let, ko sem bila že zaposlena, sem se bolj posvečala tudi vsakodnevnim aktualnostim. Vedno pogosteje so bile slišane različne zahteve iz Beograda (vlada), bodisi po enotnih kulturnih smernicah za celo državo, kot tudi, da smo Slovenci odgovorni za nastalo slabšo gospodarsko situacijo. Pojavljalo se je tudi rožljanje

z orožjem, ne neposredno, ampak odrasle može so večkrat na leto s pisnimi pozivi klicali na t.i. orožne vaje (vojaško usposabljanje). Takrat so se tudi v javnosti začele pojavljati pobude po samostojnosti, s katerimi sem se strinjala.

G. Sternad: Ja. Že leta 1968 smo si želeli osamosvojitve Slovenije.

3. *Bi nama lahko povedali, kako je predlog o odcepitvi Slovenije od Jugoslavije vplival na takratne državljane? Kaj ste Vi menili o tem?*

Ga. Terlevič: Jaz sem bila takoj za odcepitev. Bila sem ponosna Slovenka in pred tem tudi ponosna Jugoslovanka. Vesela sem, da sem imela priložnost živeti v obeh državah. A tako, kot so se stvari odvijale, smo postajali iz dneva v dan bolj prepričani, da je edina možna rešitev v tem, da postane Slovenija ekonomsko primerljiva drugim državam. To pa je takrat pomenilo le eno, in sicer odcepitev od Jugoslavije.

Ga. Bukovec: Mnenja ljudi so bila deljena. Veliko jih je podpiralo odcepitev, so pa bili tudi takšni, ki so se počutili bolj varno v obstoječi državi. Nova država bi namreč pomenila korak v neznanu, ljudje pa, kot veste, tega nimajo radi oz. so skeptični.

G. Sternad: Predlog o odcepitvi je bil zelo pogumen. Jaz sem komaj čakal, da je do tega prišlo. Mislim, da si je večina ljudi želela enako kot jaz.

4. *Ko je opozicijska stran 8. 5. 1989 predstavila Majniško deklaracijo, je vsa javnost govorila o odcepitvi. Kaj si je o tem mislilo takratno prebivalstvo Slovenije, na kaj ste pomislili Vi? Se morda spomnite, kako so potekala branja Majniške deklaracije in ali so bila obiskana s strani slovenskih prebivalcev?*

Ga. Terlevič: Meseca maja 1989 se ne spomnim najbolje. Zelo dobro pa se spomnim kasnejših dogodkov. V spominu mi je najmočnejše ostal decembrski plebiscit leta 1990 in kasneje pomlad 1991. Da, teh dveh dogodkov se najmočnejše spomnim. Na majniško deklaracijo danes gledam le kot na zgodovinski dogodek, na plebiscit in osamosvojitveno vojno pa tudi kot del mene same. Prav zaradi močnejših spominov.

Ga. Bukovec: Spomnim se, da jo je, mislim da prvi, prebral Tone Pavček, če se ne motim, ob Prešernovem spomeniku v Ljubljani. Ja, ljudje smo bili navdušeni, branja in razlage smo se ljudje množično udeleževali, bodisi na prostem, v obliki okroglih miz, debat ...

G. Sternad: Takrat so vsi govorili, da je to začetek. Zelo pozorno sem spremljal vse, saj se zelo zanimam za politiko.

5. S predlogom, da Slovenija postane samostojna država, se je morala strinjati velika večina ljudi, kar je rezultat plebiscita še samo potrdil. Menite, da je bila odločitev pravilna ali bi morala Slovenija ostati pod Jugoslavijo in nadaljevati takratni način življenja?

Ga. Terlevič: Prepričana sem, da je bila odločitev pravilna. Še zmeraj sem. Isto prepričanje ni bilo samo v meni, bilo je takrat v nas vseh. Niti predstavljali pa si nismo, da bo plebiscit imel tako visoke rezultate, da se bo toliko ljudi odločilo za osamosvojitve. Še danes se zelo dobro spomnim dneva, 23. decembra, ko sem šla na volitve in tudi jaz soodločala o usodi naše države. Bili smo zelo ponosni na rezultate glasovanj, dobro se spomnim občutkov ob razglasitvi rezultatov.

Ga. Bukovec: Menim, da je bila odločitev edina pravilna.

G. Sternad: Ne samo pravilna, ampak nujna. Ni bilo več pogojev za »skupaj«.

6. Ali ste ob razglasitvi rezultatov pomislili, da je Slovenija končno svobodna, da bo lahko sama sprejemala odločitve in da je nihče več ne bo nadzoroval?

Ga. Terlevič: Ja. Mislim, da je bil prav to tudi razlog naše želje po odcepitvi in samostojnosti. Vedeti pa moramo, da je Slovenija majhna in zmeraj bo. In naša država bo zmeraj morala sodelovati z drugimi, večjimi državami in Evropsko Unijo. A tudi majhnost ima svoje prednosti. Le izkoristiti jih moramo in ohraniti suverenost in ponos.

Ga. Bukovec: Da, to je bila vodilna ideja, ne samo moja, ampak vse slovenske družbe.

G. Sternad: Že pred plebiscitom sem bil trdno prepričan, da bo šla Slovenija samostojno pot, saj je bila to edina rešitev in dvomov o tem, ali bo šla ali ne, sploh ni bilo, saj smo si to močno želeli.

7. Ste takrat pomislili tudi na negativne posledice, ki jih bo ta odločitev prinesla s seboj?

Ga. Terlevič: Ne, bila sem mlada, o negativnih posledicah nisem razmišljala. A posledice, takšne in drugačne, so zmeraj. Treba jih je sprejeti in izkoristiti to, kar je dobro.

Ga. Bukovec: Na takšne, kot so bile, nisem pomislila. So me pa vznemirjali dogodki kot npr. »Miting istine (resnice)«, ki so ga želeli izvesti v Ljubljani in so ga slovenske oblasti prepovedale, pa še prevzem vojaškega poveljstva s strani generalov JLA, pa tudi to, da je bil moj mož večkrat po več tednov na orožnih vajah Teritorialne obrambe.

G. Sternad: Ne. Ker je bila to edina pot, sploh nismo pomislili na negativne posledice.

8. Ali ste verjeli, da se bo po osamosvojitvi Slovenije standard življenja v državi Sloveniji začel dvigovati? Ste si lahko zamišljali, da bo nekoč Slovenija pristala na taki točki, kjer je danes?

Ga. Terlevič: Moram reči, da se tako daleč nazaj vsega ne spomnim in sploh ne vem, ali smo o boljšem standardu razmišljali. A standard se je začel dvigovati. To smo opazili in občutili vsi.

Ga. Bukovec: Ja, po propadu gospodarskih gigantov v Mariboru, ko so se začele gospodarske razmere umirjati, sem bila prepričana v dvig standarda in v boljše življenje. Kot zgodovinar in sociolog vem, da obstajajo ciklusi dvigov in padcev standarda, kriz ... Ne, da bomo prišli na takšno točko, kot smo danes, tega pa si nisem nikoli mislila.

G. Sternad: Vsi, ki smo skusili življenje v nekdanji Jugoslaviji, smo bili trdno prepričani, da bomo na višjem nivoju (veliko več bodo poročali o nas, veliko več ljudi se bo zanimalo za nas, saj bomo samostojna država!).

9. Menite, da je bila odločitev, da Slovenija postane samostojna, pravilna ali so se takratni prebivalci in oblast vendarle malo prenažili?

Ga. Terlevič: Ne, odločitev je bila pravilna.

Ga. Bukovec: Da, menim, da je bila odločitev pravilna.

G. Sternad: Kot sem omenil že prej, bi se lahko Slovenija osamosvojila že nekaj let prej.

10. Bi nama lahko opisali največje spremembe, ki jih je bila Slovenija deležna po osamosvojitvi?

Ga. Terlevič: Težko, saj se spremembe dogajajo počasi. A naj poskusim: nove meje, ja, prinesle so za sabo novo dokumentacijo; v šolah so se počasi spremenili učni načrti, pri različnih predmetih so se oklestile vsebine, ki so govorile o bivših jugoslovanskih republikah. Seveda, največja sprememba pa je prav gotovo bila parlamentarna ureditev države. Spomnim se, da sem se morala kar potruditi, da sem razumela novo državno ureditev. Vam je danes povsem jasno, kaj je parlament, kaj večstrankarski sistem. Zame so bile te stvari nove in morala sem se jih tudi naučiti.

Ga. Bukovec: Sprememb je ogromno, od gospodarskih, do političnih, socialnih, pravnih ... Ljudje smo postali bolj samozavestni. Slovenija je pridobila ugled v svetu, vstop v EU...

G. Sternad: Ogromno sprememb. Ne spomnim se jih ravno veliko. V Sloveniji smo vendarle mi gospodar.

11. So te spremembe pozitivno vplivale na Slovenijo, so jo naredile močnejšo ali so jo razrahljale in omajale zaupanje v vodstvo države s strani državljanov RS?

Ga. Terlevič: Te spremembe so se morale zgoditi in prepričana sem, da so to pozitivne spremembe. Sprašujeta pa me o tem prav v času, ko je naša država spet na preizkušnji demokracije. Vsi se moramo potruditi, da bo tako, kot mora biti: zaupanje v vodstvo države mora temeljiti na zdravih temeljih.

Ga. Bukovec: Po osamosvojitvi se je zaupanje v državno vodstvo okrepilo. Bil je tudi čas gospodarske rasti, navedene spremembe so pozitivno vplivale na državo.

G. Sternad: Pri nas je veliko priseljencev iz Balkana, ki jim osamosvojitve ni ravno po godu. Sem zaveden Slovenec in zadovoljen sem z vodstvom države.

12. Ste si sami kdaj po osamosvojitvi zaželeli, da bi se vrnil v čas nekaj dni pred plebiscitom, da bi Slovenija sprejela drugačno odločitev?

Ga. Terlevič: Moj odgovor bo zelo kratek: Ne.

Ga. Bukovec: Ne, nikoli.

G. Sternad: Nikoli, nikoli, nikoli v objem Balkana!!!

13. Se danes kdaj vprašate, ali je Slovenija izpolnila visoka pričakovanja svojih državljanov in ali je Slovenija danes vsaj senca Slovenija, ki so vam jo obljubljali v preteklosti pred osamosvojitvijo?

Ga. Terlevič: Slovenija je izpolnila pričakovanja, ki smo jih imeli ob osamosvojitvi. Osebno sem prepričana, da je Slovenija potencialna država, država v kateri lahko delamo in se razvijamo. Drugače pa je z nekaterimi posamezniki, ki se obveznosti in dolgov do državljanov ne zavedajo. A država in posameznik nista isto.

Ga. Bukovec: Ne samo da se sprašujem, vem, da država, državno vodstvo, državna politika ni izpolnila pričakovanj državljanov in da to ni država, kakršno smo želeli.

G. Sternad: Vedel sem, da bodo vzponi in padci. Osebno menim, da le ni tako slabo, kot se prikazuje. Polne gostilne, polne trgovine, gneče na cestah ... vedno se najde delo za tistega, ki ga z veseljem opravlja.

14. Ali Vam v zadnjem času uspe prebrati časopis ali vklopiti televizijo in v miru prisluhniti poročilom, ne da bi na vsakem koraku zaslišali ali zagledali različna poročila, članke in soočenja o tem, s kakšno krizo se v zadnjem času sooča Republika Slovenija?

Ga. Terlevič: Ne, žal je to nemogoče.

Ga. Bukovec: Ne, ne uspe.

G. Sternad: Kot ponosen Slovenec redno spremljam politiko. Zelo se čudim, da so mediji pristranski. Kriza je evropska in svetovna, ni samo slovenska.

15. Ste si kdaj v preteklosti predstavljali, da je to scenarij, ki bo v bližnji prihodnosti doletel Slovenijo, državo, ki se je v tistem trenutku tako složno in v en glas odločala o odločitvah, ki jih je sprejela?

Ga. Terlevič: O tem nisem nikoli razmišljala. Moje misli so večinoma pozitivne in vnaprej predvideti današnjo situacijo je bilo zame nemogoče. Zavedam pa se, da krize izbruhnejo vsake toliko časa. Stara slovenska ljudska pesem poje o tem: Bilo je sedem hudih let, bilo je sedem suhih krav. Upam, da bo po sedmih letih tudi naše krize konec in da si bodo krave opomogle ...

Ga. Bukovec: Ne.

G. Sternad: Vsak, ki ima rad Slovenijo in je nanjo ponosen, bo pozitivno gledal na trenutno dogajanje v naši državi. Vidim svetlo prihodnost. Ko ne bo več toliko nasprotnikov naše osamosvojitve, nam bo vsem veliko lažje in se bomo bolje počutili glede na življenje v Sloveniji.

16. Za konec pa Vam želiva zastaviti še eno vprašanje. Kaj mislite, da bi Slovenijo lahko spet pripeljalo na pravo pot, da bi imeli ljudje spet občutek, da živimo v tisti složni Sloveniji, ki je v preteklosti stopila skupaj in postala samostojna država?

Ga. Terlevič: Poštenost in pripadnost.

Ga. Bukovec: Zavedati se moramo, da Slovenija ni otoček, neodvisen ob obstoječih evropskih, svetovnih gospodarskih gibanj, težav. Kljub vsemu bi se dalo s pametnim gospodarjenjem in v sožitju med politiki, ne glede na strankarsko pripadnost, potegniti tako majhno državo iz krize. Kljub temu, da sem zgodovinarica, menim, da nas (oz. mlajše generacije) preveč obremenjujejo z dogodki izpred več kot pol stoletja. Kot sociologinja pa se sprašujem, kje so številne moralne vrednote kot so poštenje, spoštovanje, strpnost in prijaznost.

G. Sternad: Slovenija je na pravi poti. Ko bo kriza odpravljena, bodo utišani vsi nasprotniki in tisti, ki nam želijo le slabo.

7. SKLEPI

Dogodek, ki je pomenil pomembno prelomnico v zgodovini Jugoslavije, je bila smrt Josipa Broza Tita. Njegova osebnost je povezovala tako veliko državo, po njegovi smrti pa je Jugoslavija počasi začela propadati. Sledilo je obdobje, ko so na oblast prišli ljudje, ki Jugoslavije kot skupnosti niso znali več vodili. Spoznali vsa, da Slovenija sprva sicer ni stremela po osamosvojitvi, vendar pa je tok dogodkov v sledečih letih Slovencem omogočil oblikovanje lastne države.

V Sloveniji se je med osamosvojitvijo zgodilo tudi mnogo sprememb, sprejelo se je mnogo novih zakonov, prebrala pa se je tudi Majniška deklaracija (8. maj 1989), v kateri so zahtevali suverenost države in svobodno odločanje o zakonih ter zunanjih zadevah. Zapisana je bila tudi Temeljna listina (22. junij 1989), v kateri so zahtevali demokratično državo, ki bi bila federativno urejena. Med zgodovinsko pomembne dokumente lahko uvrstiva deveti amandma, s sprejemom katerega se je lahko država po lastni volji združevala in razdruževala od Socialistične federativne republike Jugoslavije. Dokument je omogočil odcepitev Slovenije od Jugoslavije. S sprejetjem Temeljne ustavne listine o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije ter Deklaracije o neodvisnosti je lahko bila formalno razglašena državna samostojnost, neodvisnost Slovenije pa je bila uradno razglašena 26. junija 1991 na Trgu republike v Ljubljani. Slovenci so z vztrajnostjo in željami po državi, v kateri bodo samostojno odločali, uspeli uresničiti idejo o državi Sloveniji.

S pomočjo štirih zastavljenih hipotez sva pripravili vprašanja za intervjuje, ki sva jih izvedli. Zavedava se, da je takšen način raziskovanja pomanjkljiv, saj imava premajhen vzorec, da bi lahko podane hipoteze stoddostno potrdili ali zavrgli. Kljub temu pa meniva, da lahko s pomočjo izvedenih intervjujev sklepava, kakšno je mnenje ljudi.

Prvo hipotezo, da med ljudmi še vedno prevladuje mnenje, da je bila odločitev za samostojnost pravilna, lahko potrdiva. Tudi sami meniva, da je bila ta odločitev dobra, saj imamo danes svojo državo, v kateri samostojno odločamo. Odločitve, ki jih sprejemajo vodilni, mogoče niso vedno najboljše, vendar pa meniva, da ima v

demokraciji vsakdo možnost in pravico, da izpostavi napake in jih poskuša popraviti.

Druge hipoteze, da so ljudje pričakovali boljše pogoje življenja, ne moreva ne potrditi ne zavreči, saj se je že med najinimi tremi intervjuvanci pojavilo deljeno mnenje. Tako gospa Terlevič meni, da so izpolnjena pričakovanja, ki so jih Slovenci imeli ob osamosvojitvi, medtem ko je gospa Bukovec povedala: *»Ne samo, da se sprašujem, vem, da država, državno vodstvo, državna politika ni izpolnila pričakovanj državljanov in da to ni država, kakršno smo si želeli.«* Mnenja so različna in veliko Slovencev se je pred stanjem, v katerem smo zdaj, strinjalo s tem, da so njihova pričakovanja izpolnjena. Vemo pa, da ljudje spreminjajo svoja mnenja, saj se tudi njihovo življenje vseskozi spreminja.

Potrdiva lahko **tretjo hipotezo**: za položaj, v katerem se je Slovenija znašla danes, smo odgovorni vsi. Nikoli ni kriv le en človek. Poznamo tudi slogan: *»Vsi za enega in eden za vse.«* Če se bomo potrudili in stisnili zobe, bomo nekoč država, kot smo si jo želeli in v kateri bomo radi živeli. Če pa se bo vedno gledalo le na denar in se ne bo nič storilo, bomo pristali še na slabši točki kot smo danes. Moramo si medsebojno pomagati. Gospa Bukovec je v intervjuju : *»Kot sociologinja se sprašujem, kje so številne moralne vrednote kot so poštenje, spoštovanje, strpnost in prijaznost.«* Na žalost se z njo strinjava, saj meniva, da je teh vrednot v naši družbi vedno manj.

Četrto hipotezo, da mladi izobraženi ne najdejo služb in zapuščajo Slovenijo, morava na žalost potrditi, saj sva ob pomoči člankov ugotovili, da visoko izobraženi Slovenci resnično odhajajo v tujino, ker doma za njih enostavno ni prostora. Razmere v šolstvu in zaposlovanju so iz dneva v dan slabše. Vsi mladi smo potrebni šolanja. Nekateri so revni in nimajo denarja, pa bi se radi šolali, ker so nadarjeni. Drugi imajo denar, a niso tako nadarjeni, vendar pa si s pomočjo pravih poznanstev pridobijo želeno izobrazbo in kasneje še delovna mesta. Država se mora zavedati, da se mladi želimo izobraževati in razmišljati s svojo glavo! Na žalost se v naši državi pozablja na rek *»Na mladih svet stoji«* ter da je prihodnost nas in naše države odvisna od nas.

Tukaj se lahko dotakneva tudi **družbene odgovornosti**, ki jo imamo državljani do naše domovine in do nas samih, ki v njej živimo. Vsi vemo, da je dandanes Slovenija v težavah in nikakor ne moremo govoriti o *»rožnatih časih«*. Kljub temu pa meniva, da lahko, če

stopimo skupaj, si pomagamo ter razmišljamo pozitivno, s skupnimi močmi ponovno dosežemo zadovoljstvo ljudi. Predvsem pa je pomembno to, da se zavedamo, da so se pred osamosvojitvijo Slovenije naši dedki in babice za to borili. Želeli so si boljše prihodnosti in vedeli so, da lahko to najbolje dosežemo v **SAMOSTOJNI SLOVENIJI**. Na nas, **SLOVENCIH**, je, da nekaj naredimo, spremenimo in ponovno bolje zaživimo v naši državi, ki jo imamo tako radi. Vsi, tako posamezniki kot država, smo dolžni ustvariti pogoje za takšno življenje in takšno državo, kot so si ju želeli naši predniki. Državo, v kateri bo vsak posameznik pomemben, državo, v kateri bodo veljali vrednoti: poštenost in pravičnost.

Ko sva se lotevali pisanja raziskovalne naloge, sva se zavedali, da jo lahko napiševa s skupnimi močmi, ob pomoči literature, časnikov in oseb, ki imajo osebno izkušnjo v obdobju osamosvajanja. Ugotovili sva, da so pohlep, nezaupanje in nespoštovanje razlogi za stanje, v katerem živimo, ter da je bila odločitev za osamosvojitve pravilna, saj smo se le tako lahko pokazali kot država, ki za boljšo prihodnost ne potrebuje vmešavanja drugih. Na podlagi intervjujev sva tudi ugotovili, da mnogo ljudi meni, da so za položaj, v katerem smo se znašli, krivi vladajoči. Verjameva, da je vsak posameznik kdaj naredil kakšno napako, za katero v tem trenutku ne vidimo rešitve, pa vendar kot najstnici misliva, da moramo skupaj poiskati rešitev, da čim prej spet postanemo najboljša, čeprav majhna država.

Najina raziskovalna naloga se je dotaknila le drobčka mozaika, ki ga sestavljajo dogodki v kratki preteklosti naše države. Zavedava se, da bi lahko s pisanjem nadaljevali, saj bi lahko poiskali tiste trenutke, ko smo bili ponosni, da imamo svojo državo, ter trenutke, ko so ljudje ugotovili, da njihove želje iz časa osamosvojitve niso bile izpolnjene. Ker sva mladi in polni optimizma, bova raziskovalno nalogo zaključili z mislijo:

»Nikoli ne smemo izgubiti upanja!

Če ga bomo, nikdar ne bomo našli prave poti!«

8. LITERATURA IN VIRI

LITERATURA:

- *Enciklopedija Slovenije, druga knjiga Ce-Ed*. Mladinska knjiga. Ljubljana 1988.
- *Slovenska kronika XX. stoletja (1941-1945)*. Nova revija. Ljubljana 2008.
- *Slovenska novejša zgodovina 1848-1992*. Mladinska knjiga. Ljubljana 2005.
- *Slovenski veliki leksikon P-Ž*. Mladinska knjiga. Ljubljana 2005.
- Vidic, Marko. *Ilustrirana zgodovina Slovencev*. Mladinska knjiga. Ljubljana 1999.

ČASOPISNI VIRI:

- Košak, Klemen. Povečanje neenakosti. *Mladina*. Številka 44. 2. 11. 2012, str. 19–23.
- Marn, Urša. Beg možganov – Pametni odhajajo. *Mladina*. Številka 41. 12. 10. 2012, str. 18–26.
- Pesek, Rosvita. DEMOS. *Zgodovina v šoli*. Letnik XV. Številka 3–4. Zavod RS za šolstvo. Ljubljana 2006.
- Repe, Božo. Slovenska osamosvojitvev. *Zgodovina v šoli*. Letnik XIII. Številka 3–4. Zavod RS za šolstvo. Ljubljana 2004.
- Trampuš, Jure. Intervju: dr. Spomenka Hribar, vest slovenske politike. *Mladina*. Številka 51/52. 21. 12. 2012, str. 28–34.
- Trampuš, Jure. Kdo je pravi nasprotnik? *Mladina*. Številka 50. 14. 12. 2012, str. 19–23.
- Vogrinc, Jože. Po demonstracijah. *Mladina*. Številka 47. 23. 11. 2012, str. 31.
- Žižek, Slavoj. Slovenija zdaj! *Mladina*. Številka 29. 16. 6. 1991, str. 29.

INTERNETNI VIRI:

- Centralni komite Zveze komunistov Slovenije. < www.arsq.gov.si > Pridobljeno dne 5. 1. 2013.
- Deklaracija o suverenosti Republike Slovenije. < www.uradni-list.si > Pridobljeno dne 8. 1. 2013.
- Demosova vlada. < www.rtv slo.si > Pridobljeno dne 8. 1. 2013.

- Deveti amandma. < www.uradni-list.si > Pridobljeno dne 18. 12. 2012.
- Federacija. < www.bos.zrc-sazu.si > Pridobljeno dne 5. 1. 2013.
- Josip Broz Tito. < www.rtv slo.si/zabava/na-danasnji-dan/dan-ko-je-umrl-josip-broz-tito_> Pridobljeno dne 25. 12. 2012.
- Konfederacija. < www.bos.zrc-sazu.si > Pridobljeno dne 5. 1. 2013.
- Kontinuiteta. < www.bos.zrc-sazu.si > Pridobljeno dne 5. 1. 2013.
- Letak s pozivom na plebiscit. < www.slovenskapomlad.si > Pridobljeno dne 8. 1. 2013.
- Majniška deklaracija. < www.slovenskapomlad.si > Pridobljeno dne 18. 12. 2012.
- Manevrška struktura Narodne zaščite. < www.rtv slo.si > Pridobljeno dne 8. 1. 2013.
- Mladina. < www.sl.wikipedia.org > Pridobljeno dne 5. 1. 2013.
- Plebiscit. < www.bos.zrc-sazu.si > Pridobljeno dne 5. 1. 2013.
- Prispevki za slovenski narodni program. <www.rtv slo.si/files/novice/nr_57.pdf> Pridobljeno dne 25. 12. 2012.
- Proces proti četverici JBTZ. <www.delo.si > Pridobljeno dne 18. 12. 2012.
- Resor. < www.bos.zrc-sazu.si > Pridobljeno dne 5. 1. 2013.
- Slovesnost ob razglasitvi osamosvojitve Slovenije. < www.rtv slo.si > Pridobljeno dne 6. 2. 2013.
- Tone Pavček bere Majniško deklaracijo. < www.historia.blog.si ol.net > Pridobljeno dne 18. 12. 2012.